

Specifikacija i redefiniranje globalne sigurnosne paradigme

Nedžad Bašić*

As a consequence of growing global economic interdependence, domestic conflicts over welfare and the economic and coercive structure of the internal welfare system can no longer be isolated from the struggle between states and the imperatives of global market competition that work to redistribute wealth and material capabilities among states.

(Edward A. Kolodžijev)

Sažetak

Odnosi između strateških interesa globalnih dionika, moć utjecaja na interakcije između tih interesa na globalnoj razini i odgovornost države na nacionalnoj razini u globalnom djelovanju, čine globalnu sigurnosnu paradigmu kompleksnim dualnim sustavom u kojem su moć i vojne snage vezane uz državu na nacionalnoj razini, i definitivno su međusobno odvojene na globalnoj razini. Sučeljavanje ova dva sustava (država nasuprot MNC), koji ne mogu funkcionirati jedan bez drugoga, postavlja pitanje opstanka pojedinca (skupine), nacionalne države i globalnog društva, što prirodu globalne sigurnosne paradigme čini vrlo osjetljivim pitanjem. U toj trostranoj sigurnosnoj paradigmi, unutarnji demokratski i društveni razvitak države postaje referenca opstanka pojedinca (skupine), što se odražava u svjesnosti pojedinca (skupine) o globalnom sustavu vrijednosti, dovodeći do stvaranja opće globalne svijesti o zajedničkim interesima i ciljevima globalne zajednice. Stoga se stvaranje globalne svijesti o opstanku u globalnom sustavu pretvara u determinantu globalne sigurnosne paradigme.

Ključne riječi: globalna sigurnost, globalna zajednica

---

* Prof. dr. sc. Nedžad Bašić, profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Bihaću, e-mail: nedbasic@gmail.com

Uvodna razmatranja

Razvoj molekularne biologije, genetskog inženjeringa, biotehnologije, nanotehnologije, novih materijala, informacijskih tehnologija (IT), kloniranje živih organizama dramatično mijenjaju budućnost čovječanstva. Globalna proizvodnja, koja je posljedica globalnih strukturalnih promjena, stvara sve senzibilniji odnos između globalnog proizvođača i lokalnog potrošača, što urgentno traži novu matricu racionalnog odlučivanja i odgovornosti na globalnoj razini (Stephen G. Brooks, 2005.).¹

Traži se novi oblik kontrole međuovisnosti u globalnoj zajednici kao novi oblik uspostavljanja odnosa između interesa velikih međunarodnih organizacija/institucija (EU, MMF, WTO, WB, NGO-ovi, MNC-ovi) i države. Premda država direktno sudjeluje u stvaranju ovih organizacija/institucija, financira njihove aktivnosti, kontrolira njihovu normativnu moć, ona nije u mogućnosti sama kontrolirati njihov utjecaj na interakciju interesa i na proces odlučivanja i odgovornosti na globalnoj razini.

Kroz procese strukturalnih promjena mijenja se priroda moći države i priroda odnosa između država (Susan Strange, 1995.).² Stvara se kompleksna matrica nove globalne strukture moći, koja traži novi koncept odgovornosti i stvaranje zajedničke svijesti o mogućnosti preživljavanja na globalnoj razini. Nova globalna matrica moći dramatično pomiče koncept moći od države, kao teritorijalno ograničenog sustava, ka globalnoj mreži utjecaja, kao teritorijalno neograničenom sustavu odnosa između sudionika u međunarodnim odnosima. U ovom novom okruženju određuju se novi modeli vladanja na globalnoj razini kroz utjecaje na interakciju strateških interesa sudionika bez formalne hijerarhijske strukture i bez stvaranja globalne vlade (Robert O. Keohane, 2002.).³ Ovi procesi mijenjaju i prirodu konflikta koji se sve više pomiče od međudržavnog ka unutardržavnom konfliktu, kao novom modelu socijalnoga konflikta, koji traži rješenje na globalnoj razini, što globalnu sigurnosnu paradigmu čini još kompleksnijom i težom za razumijevanje.

Proces globalnih strukturalnih promjena stvara velike socijalne diskrepancije, što postupno vodi ka stvaranju nove globalne socijalne strukture u kojoj su razlike između bogatih i siromašnih snažnije izražene nego što su bile ikada prije (Jay Mazur, 2000.).⁴

- 1 Stephen G. Brooks (2005.), *Producing Security: Multinational Corporations, Globalization and the Changing Calculus of Conflict*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, str. 23
- 2 Susan Strange (1995.), *The Defective State*, Daedalus, Journal of the American Academy of Arts and Science, str. 55
- 3 Robert O. Keohane (2002.), *Global Governance and Democratic Accountability*, Miliband Lectures, London School of Economics, London
- 4 "The benefits of the global economy are reaped disproportionately by the handful of countries and companies that set rules and shape markets. The vast majority of trade and investment takes place between industrial nations, dominated by global corporations that control a third of world exports. Of the 100 largest economies in the world, 51 are corporations. Private financial flows long since surpassed

Razlika između najsiromašnijih i najbogatijih zemalja svijeta porasla je s 3 puta 1820. na 72 puta 1992. godine. Istovremeno, razlika između prihoda najbogatijih i najsiromašnijih slojeva stanovništva u najbogatijim zemljama svijeta porasla je s 30 na 74 puta. Sve izraženije stvara se internacionalni savez moćnih i bogatih s jedne strane, dok s druge ostaju marginalizirani, nemoćni i siromašni, koji nisu u mogućnosti biti međusobno povezani.

Proces sve izraženije polarizacije bogatih i siromašnih izrasta u globalni fenomen, što sve više poprima naznake globalnog sukoba između kulture dominacije i arogancije s jedne strane i kulture straha i pobune s druge, što izrasta u socijalni konflikt globalnih razmjera (Eugene Linden, 1996.).⁵ Preraspodjela beneficija koje proistječu iz globalnih strukturalnih promjena izrasta u jedan od središnjih problema „globalne sigurnosne paradigme”.

Nemoć siromašnih da se organiziraju u učinkovitu globalnu koaliciju vodi sve izraženijem jačanju etničke, vjerske i rasne solidarnosti i jačanju legitimnosti velikih društvenih pokreta te jačanju njihova djelovanja u okviru etnički, vjerski i rasno marginaliziranih zajednica. Visoke razlike u životnom standardu pojedinih segmenata populacije i nemogućnosti korištenja prednosti koje proistječu iz globalnih strukturalnih promjena stvaraju visok nesklad između očekivanja pojedinca (skupine) i mogućnosti koje zajednica (država) može osigurati. Nesklad između očekivanja i mogućnosti vodi sve izraženijoj polarizaciji između tradicionalne političke kulture i postmodernih kulturnih vrijednosti, što stvara osjećaj nesigurnosti preživljavanja identiteta brojnih kulturnih, etničkih, vjerskih i rasnih skupina. Osjećaj nesigurnosti preživljavanja reflektira se na sve aspekte ponašanja pojedinaca (skupine), što vodi jačanju njihove lojalnosti prema etničkim, rasnim i vjerskim zajednicama u kojima pojedinac (skupina) vidi viši stupanj sigurnosti za vlastito preživljavanje (Ronald Inglehart, 2000.).⁶

---

public-development aid and remain remarkably concentrated; 80 percent of foreign direct investment in developing and transition economies in the 1990s went to just 20 countries, much of it to China. Increased trade has not resulted in anything near uniform growth. Only 33 countries managed to sustain 3 percent annual GDP growth on a *per capita* basis between 1980 and 1996; in 59 countries, *per capita* GDP declined. Eighty countries have lower *per capita* incomes today than they did a decade or more ago. And contrary to conventional wisdom, those left behind are often the most integrated into global trade. For example, sub-Saharan Africa has a higher export-to-GDP ratio than Latin America, but its export is mainly primary commodities, leaving nations vulnerable to the volatility of those markets. The recent Africa trade bill – passed by Congress without debt relief provisions or enforcement of labour rights and environmental standards – merely offers old wine in new bottles. Millions of workers are losing out in a global economy that disrupts traditional economies and weakens the ability of their governments to assist them.” (Jay Mazur, Labour’s New Internationalism, Foreign Affairs 79, br. 1, siječanj-veljača 2000., str. 81-82)

5 Eugene Linden, The Exploding Cities of the Developing World, Foreign Affairs, siječanj-veljača 1996.

6 Ronald Inglehart, Globalisation and Postmodern Values, The Washington Quarterly, zima 2000., str. 222-223

Nemoć države da osigura sigurnost preživljavanja pojedinca (skupine) vodi ka stvaranju novog globalnog identiteta velikih nacionalnih, rasnih i vjerskih skupina, u okviru kojih se često osigurava legitimitet transnacionalnih društvenih pokreta, koji vode dezintegraciji države (James N. Rosenau, 1995.).⁷

Ova transformacija identiteta pojedinca (skupine) inspirira brojne konflikte koji se pojavljuju u različitim regijama te koji najčešće nose predznak etničkih, vjerskih, kulturnih i rasnih tenzija i sukoba (Michael T. Klare, 2000.).⁸ Ovi konflikti s paradigmom „vjerskih i etničkih“ identiteta ukazuju na suštinsku povezanost različitih tipova konflikata čija se priroda može odrediti jedino diskrepancijom između očekivane socijalne sigurnosti i nemogućnosti države da osigura osjećaj sigurnosti preživljavanja pojedinca (skupine), što traži novi pristup nacionalnoj i globalnoj sigurnosnoj paradigmi.

Pomicanje fokusa od identiteta konstitutivno-državne paradigme ka sociopsihološkom identitetu skupine (Manuel Castells, 2010.),⁹ koji se najčešće manifestira u formi osnaživanja vjerskog, jezično-kulturnog, etničkog ili rasnog identiteta, čini novu specifikaciju procesa globalnih strukturalnih promjena (Samuel Huntington, 1996.).¹⁰

Promjena spektra konflikata i novi rizici

Velike migracije stanovništva, sve profinjenija ekonomska dominacija bogatih, siromaštvo i glad u dramatičnim globalnim razmjerima (<http://www.bread.org/hunger/global/facts.html>)¹¹ stvaraju sve osjetljivije intrakomunalne antagonizme i konflikte

7 James N. Rosenau, *Security in Turbulent World*, Current History, svibanj 1995., str. 194

8 “Each line would represent a cleavage in the human community, dividing one group /however defined/ from another; the deeper and wider cleft, and those composed of many fault lines, would indicate the site of current or potential conflict.” Michael T. Klare, *Redefining Security: The New Global Schisms*, Current History, studeni 1996., in Patrick O’Meara et al., *Globalisation and the Challenges of the New Century*, Indiana University Press, 2000., str. 138

9 “By identity, as it refers to social actors, I understand the process of construction of meaning on the basis of a cultural attribute, or a related set of cultural attributes, that is given priority over other sources of meaning ... identities can also be originated from dominant institutions, they become identities only when and if social actors internalize them, and construct their meaning around this internationalization.” (Manuel Castells (2010.), *The Power of Identity*, Wiley-Blackwell, str. 6-7)

10 Više u Samuel Huntington (1996.), *The Clash of Civilisations and the Remaking of the World Order*, Simon & Schuster, London

11 Despite years of progress against hunger, in 2010, it is estimated that 925 million people suffer from hunger. This is due to a sudden spike in global food prices and the onset of a world-wide economic crisis. *United Nations Food and Agricultural Organisation* In 2005, the latest year for which data is available, 1.4 billion people in developing countries lived in extreme poverty, or on less than \$1.25 a day, down from 1.9 billion in 1981. Poverty has declined dramatically in East Asia and in India since 1981 relative to population growth. Sub-Saharan Africa has seen little change in the proportion of people who live in extreme poverty between 1981 and 2005, with 51% of the population living on less than \$1.25 per day, down from 53% in 1981. The absolute number of people in extreme poverty has almost

(Justin Huggler, 2014.).¹² Pojava slabih i korumpiranih vlada, sve izraženije jačanje transnacionalnih kriminalnih kartela, ekspanzija globalnog terorizma, dramatične ekološke promjene, rapidno širenje infektivnih bolesti koje suvremena medicina još nije u stanju eliminirati, renesansa nacionalizma i jačanje utjecaja ekstremnog vjerskog fanatizma te posebno sve senzibilniji i kompleksniji odnosi između globalnih proizvođača i lokalnih potrošača značajno mijenjaju strukturu i prirodu globalne sigurnosne paradigme. Ove promjene dramatično podižu značaj tzv. intradržavnoga konflikta u globalnoj sigurnosnoj agendi na samom početku ovog tisućljeća (Richard H. Shultz et al.).¹³

Kraj Hladnog rata ohrabrio je brojne nacije u Euroaziji da traže neovisnost. Pokreti za nacionalnu neovisnost u okviru bivšeg Sovjetskog Saveza i brojnih istočnoeuropskih zemalja u prvi plan postavljaju pitanje novog temelja integracije i unutarnje kohezije novih država nastalih u posthladnoratovskoj eri te pitanje stvaranja i razvoja vladajućih elita u tim novostvorenim državama, što će ove države učiniti zonom „novoga konflikta“ između starih/novih sudionika u svjetskoj zajednici (Robert D. Kaplan, 1993.).¹⁴ Vlade novostvorenih država iskazivale su visok stupanj sklonosti ka korupciji, što ih je vodilo u rastuću nemoć da osiguraju ekonomski razvoj, socijalnu sigurnost, da otvore perspektive za daljnji razvoj ljudskih prava, demokracije i prosperiteta za vlastite građane, što ih je vodilo u nemoć da kreiraju lojalnost vlasti-

---

doubled during the same period, from 200 million in 1981 to almost 400 million in 2005. *World Development Indicators 2009*, World Bank Group, p. 69; <http://data.worldbank.org/topic/poverty>. About 75% of the world's poor people live in rural areas and depend on agriculture for their livelihood. In 2008, nearly 9 million children died before they reached their fifth birthday. One third of these deaths are due directly or indirectly to hunger and malnutrition. Malnutrition is not having enough nourishing food, with adequate amounts of protein, vitamins, minerals and calories to support physical and mental growth and development. Children who survive early childhood malnutrition suffer irreversible harm—including poor physical growth, compromised immune function, and impaired cognitive ability. Around the world, 178 million children under 5 are stunted, low height for their age. Of all stunted children, 90 percent live in just 36 countries, most of them in sub-Saharan Africa and South and Central Asia. In countries with high levels of childhood malnutrition, the economic loss can be as high as 2-3 percent of GDP. (<http://www.bread.org/hunger/global/facts.html>, pregledano 11. rujna 2011.)

12 Justin Huggler, *The Telegraph*, 10. prosinca 2014., Germans take to the streets to protest against 'Islamisation' (Anti-immigrant protests claim to want to preserve Judeo-Christian culture as critics accuse them of harbouring neo-Nazi elements)

13 "With the decline in the likelihood of large-scale conventional or nuclear war, scholarly as well as policy attention is shifting toward security issues emerging from more prevalent low intensity conflict. These include strategies and tactics of the players and how the threats they present can be prevented, ameliorated, or resolved. War termination and techniques for identifying and settling the underlying causes of low-intensity conflict require much greater study and curricular attention." (Richard H. Shultz, Jr., Roy Godson, George H. Quester, eds. (1997.), *Security Studies for the 21st Century*, Brassey's Washington-London, str. 7)

14 Robert D. Kaplan, *The Ends of the Earth: A Journey at the Dawn of the 21st Century*, New York, Random House, 1996., Samuel Huntington, *The Clash of Civilisation*, Foreign Affairs, ljeto 1993.

tog stanovništva prema državi (Transparency International, *Global Corruption Report 2009*).¹⁵

Renesansa secesionističkih pokreta brojnih nacionalnih, etničkih i kulturnih zajednica artikulira zahtjeve za teritorijalno-političku neovisnost i u zemljama s dugom tradicijom demokratskih institucija. Zahtjevi Škotske u Velikoj Britaniji, Korzike u Francuskoj, Québeca u Kanadi i Katalonije u Španjolskoj ukazuju na kompleksnost procesa globalizacije koji sve izraženije vodi u proces individualizacije kulturnog i nacionalnog identiteta, što čini novu dimenziju globalne sigurnosne paradigme.

Konflikt između vlade i društva stvara visok stupanj nasilja, posebno u zemljama tranzicije, što nosi visok rizik od razaranja tek nastajućih demokratskih institucija potrebnih za stvaranje nacionalne ekonomije sposobne za uključivanje tih zemalja u globalne integracijske procese. Unutarnji konflikti u tim zemljama sve će više erodirati uvjerenje pojedinca (skupine) da je zajednički život različitih vjerskih, etničkih i kulturnih skupina moguć, što te zemlje čini sve više fragmentiranim duž etničkih i vjerskih linija (Zbigniew Brzezinski, 1993.).¹⁶

15 The global economic downturn has impacted on people around the globe, but the poor are feeling its effects most. As jobs and incomes decrease, petty bribery adds to the already difficult situation faced by low-income households. Just as in past editions, the 2009 Barometer discouragingly reports that low-income respondents continue to be more likely to pay bribes than high-income ones. "As economic growth shifts into reverse, poor households are increasingly forced to make impossible choices in allocating scarce resources", said Huguette Labelle, Chair, Transparency International. "Do parents pay a bribe so that a sick child can see a doctor or do they buy food for their family? It is simply unacceptable that families continue to face these decisions." The 2009 Barometer estimates that people spend around 7 per cent of their annual disposable income on bribes. Worryingly, petty bribery was reported to be on the rise in Venezuela, Ghana, Indonesia, Cambodia, Bolivia, Senegal, Russia and Kenya. More than 50 per cent of those polled in Cameroon, Liberia, Sierra Leone and Uganda reported paying a bribe in the past 12 months. The Middle East and North Africa recorded the worst regional results overall, with 4 in 10 respondents reporting bribe payments in the last year. One in four respondents worldwide who came into contact with the police in the previous year claims to have paid a bribe. These conditions include serious shortcomings in corporate integrity systems, such as conflicts of interest entangling key gatekeepers; insufficient transparency and accountability on the part of important markets, market players and oversight mechanisms; and serious lapses in corporate due diligence, governance and integrity. The crisis also illustrates the hazardous implications of corporate strategies that seek to exploit weak regulation and disclosure standards in some pockets of the global economy. Similar strategies and the structures they generate can also blunt the ability to tackle transnational corruption. They can be abused to establish slush funds for large-scale bribery, while hindering the recovery of public assets stolen by corrupt rulers. With regard to public oversight and supervision, the crisis has focused attention on the failings of regulators, related shortcomings in resources and staffing, and serious problems in international cooperation – issues that the *Global Corruption Report 2009* also identifies as concerns for the effective prevention and punishment of corruption in business. (Transparency International, the *Global Corruption Report 2009*)

16 Zbigniew Brzezinski, *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the Twentieth-First Century*, New York Scribner's, 1993., J. F. Holden-Rhodes and Peter A. Lupsha, *Horsemen of the Apocalypse: Gray Area Phenomena and the New World Disorder*, *Law Intensity Conflict and Law Enforcement* 2, br. 2,

Brza transformacija državno-planske u tržišnu neoliberalnu ekonomiju, nametnuta od strane MMF-a, vodila je Rusiju i brojne euroazijske zemlje u dugoročnu ekonomsku stagnaciju s visokim stupnjem korupcije praćene visokim stupnjem kriminala i opće osobne nesigurnosti stanovništva. Osjećaj nesigurnosti preživljavanja stanovništva uvjetovat će visok stupanj nekritične lojalnosti lokalnog stanovništva prema etničkim i vjerskim liderima, što će ove zemlje voditi u novu konfrontaciju, stagnaciju i nerazvijenost, u unutarnji konflikt i političku tenziju visokih napona (Joseph Stiglitz, 2002.).¹⁷

U sličnoj političkoj poziciji naći će se i zemlje islamskog svijeta u razdoblju nakon Hladnog rata. Suočene s rastom socijalne snage pokreta Obnove islama i sve izraženijim utjecajem Zapada na socijalne, kulturne i političke procese u islamskim zemljama, ove zemlje naći će se pred velikim izazovima na samom početku ovog tisućljeća. Ovi procesi gurali su islamske zemlje u sve oštriju unutarnju političku i socijalnu polarizaciju. Pobuna, pretežno mladih i obrazovanih generacija poznata kao „arapsko proljeće“ iz 2011. ubrzo će se pokazati nemoćnom da odgovori izazovima neoliberalnog tržišnog modela privrede i ostat će na rubu neuspješnog socijalnog revolta, što će islamski svijet učiniti još više depresivnim, nestabilnim i nesigurnim te ga gurnuti ka radikalnom konceptu islama. Tradicionalna unutarnja podjela islama između šijita i sunita vodit će sve izraženijoj unutarnjoj konfrontaciji unutar globalne islamske zajednice, što će odnose unutar i između samih islamskih zemalja gurati ka odnosima duboke podijeljenosti i radikalizma. Radikalizacija odnosa između islama i Zapada izrasta u novi izazov u globalnoj sigurnosnoj paradigmi.

Sa sve snažnijim ekonomskim rastom Kina postupno izrasta u najveću silu na istoku Azije i jednu od vodećih ekonomskih svjetskih sila s rastućim utjecajem na promjene u sustavu globalne ekonomije i sigurnosti. Mada nije odbacila komunističku političku ideologiju, Kina je prihvatila koncept tržišne ekonomije, što je unijelo novu dimenziju u suvremene globalne odnose, što pak globalno sigurnosno pitanje čini još kompleksnijim i manje predvidljivim. Uvođenjem tržišnog modela ekonomije i zadržavanjem komunističkog političko-ideološkog sustava, s visokim stupnjem ideološke discipline, Kina postaje sve relevantniji i respektabilniji, ali isto tako i sve više nepredvidljiv, partner, kako na ekonomskom, tako i na vojnom i političkom planu.

Fragmentirana Istočna Europa, s još uvijek krhkom i nestabilnom unutarnjom demokratskom strukturom Rusije, sa sve kompleksnijim integracijskim procesima u Zapadnoj Europi, s reintegriranom moćnom Njemačkom, kaotičnom političkom situacijom u arapskom svijetu, s rastućom konfrontacijom između islama i kršćanstva (Stephen Engelberg, 2001),¹⁸ s potencijalnim nuklearnim sukobom na granici između

---

jesen 1993., *The Ungovernability of Democracy, The American Enterprise*, studeni-prosinac 1993.

¹⁷ Joseph Stiglitz (2002.), *Globalization and its Discontents*, W. W. Norton & Company

¹⁸ Tensions between Muslims and Orthodox Christians in the Horn of Africa, clash between Muslims and Hindus in Asian Subcontinent, conflict between Christian and Muslims militia in Lebanon, collision between Muslims, Catholics and Orthodox in the Balkans, permanent long-term conflict between Mus-

Pakistana i Indije povodom permanentno nestabilne situacije oko Kašmira, sa sve intenzivnijom vojnom tenzijom između arapskog svijeta i Izraela, koja prijeti eksplozijom u regionalni konflikt širih razmjera, s visokom tenzijom unutar islamskog svijeta te između vladajućih režima i demokratskog islamskog pokreta, koji je u određenim okolnostima teško razlikovati od radikalnog islamskog pokreta, sa sve moćnijim rastom političkog i ekonomskog utjecaja Kine u novoj strukturi svjetskih odnosa, s velikim rizikom globalnog ekonomskog rata između Zapada i Rusije povodom ukrajinske krize, učinit će novu globalnu političku strukturu svjetske zajednice još kompleksnijom i teže razumljivom.

Sve veći disparitet između bogatih i siromašnih vodi kroničnoj nestabilnosti cijena energije i poljoprivrednih proizvoda na globalnom tržištu, što vodi ka globalnoj fiskalnoj neravnoteži, što pak međunarodnu zajednicu uvodi u veliku financijsku krizu na samom početku 21. stoljeća. Kronična financijska kriza prouzročit će nekontroliranu inflaciju i deflaciju, što će voditi u poteškoće u reguliranju financijskih obveza država. Rast kronične nezaposlenosti mladih obrazovanih generacija stvara visok stupanj nove globalne socijalne i političke napetosti.

Globalno zatopljenje, zagađenje okoliša, istrebljivanje određenih vrsta biljnog i životinjskog svijeta, razvoj bakterija koje su otporne na antibiotike, velike epidemije, velike prirodne nepogode, nemogućnost kontrole klimatskih promjena, nedostatak tekuće vode i plodnog zemljišta te kronični nedostatak hrane, odsustvo učinkovite kontrole rasta populacije sve dramatičnije izrasta u zajedničke prijetnje opstanku čovječanstva. Te zajedničke prijetnje sve više kondenziraju zajednički interes čovječanstva da potraži učinkovitiji „network system“ globalnog upravljanja, što traži i novi globalni politički i normativni poredak, dakako i novi koncept zajedničke svijesti o globalnom preživljavanju.

Kronična fiskalna neravnoteža, slom globalnog financijskog sustava, velike diskrepancije između nacionalnog dohotka i cijena hrane i energije određujući su izazovi koji se nameću pred novi globalni „network system“. O tome koliko će taj globalni „network system“ biti sposoban korespondirati s navedenim izazovima ovisit će i struktura i priroda nove globalne sigurnosne paradigme.

Ovi novi izazovi mijenjaju prirodu moći države, prirodu odnosa između država i prirodu kontrole nad društvom, što traži i novu prirodu odgovornosti na globalnoj

---

lims and Jews in Israel, Catholics and Protestants collision in Northern Ireland. This conflict between ethnic and religious communities has been strengthened by disagreement and bloody conflict between Christian Armenians and Muslims in Nagorno-Karabakh, Orthodox Russians and Muslims in Chechnya. The conflict between bordering ethnic and religious communities often creates religious fanaticism as well as ethnic animosity, which continue to exert strong influence on domestic affairs of neighboring states that can endure extended religious conflict between bordering communities. (Stephen Engelberg, “Holy Warriors: A Network of Terror”, The New York Times, siječanj 2001.)

razini. Moć države sve se više pomiče od vojno-političke strukture ka komercijalno-tržišnoj strukturi moći, koja inherentno traži i promjenu sustava donošenja odluka. Sustav donošenja odluka nužno se sve više pomiče od sustava donošenja odluka na nacionalnoj razini ka sustavu utjecaja na interakcije odnosa na supranacionalnoj (globalnoj) razini, što pitanje odgovornosti na globalnoj razini čini izuzetno kompleksnim.

Referentne prijetnje globalnoj sigurnosnoj paradigmi

Kako globalne strukturalne promjene stvaraju globalnu proizvodnju i novo globalno političko okruženje u kojem „nacionalni koncept sigurnosti” sve više ustupa mjesto „globalnom konceptu sigurnosti”, definiranje i koncipiranje referentnih prijetnji globalnoj sigurnosnoj paradigmi suočava se s nizom novih izazova. Od koga ili od čega može doći prijetnja prihvaćenom referentnom sustavu vrijednosti globalne sigurnosne paradigme većim je dijelom određeno odgovorom na pitanje koje se vrijednosti prihvaćaju kao zaštićeni objekt globalne sigurnosne paradigme. Drugo je značajno pitanje koje su to referentne prijetnje i kako država i globalna zajednica mogu biti mobilizirane u otklanjanju prijetnji globalnoj sigurnosnoj paradigmi (David J. Kilcullen, 2007.).¹⁹

U novim okolnostima „geopolitički koncept sigurnosti” kao „povijesni koncept međunarodnih odnosa”, koji se temelji na povijesno koncipiranom odnosu prijateljstva i neprijateljstva između država, nacija, kultura i civilizacija, našao se na udaru globalnih strukturalnih promjena. Ne osporavajući značaj geopolitičkih i povijesnih činjenica u međunarodnim odnosima, „geopolitički koncept sigurnosti” kao povijesno stvoren odnos između država znatno je modificiran pod utjecajem globalnih strukturalnih

---

19 To think clearly about new threats, we need a new lexicon based on the actual, observed characteristics of real enemies; integrated terrorism, subversion, humanitarian work, and insurgency to support propaganda designed to manipulate the perceptions of local and global audiences; aggregate the effects of a very large number of grassroots actors, scattered across many countries, into a mass movement greater than the sum of its parts, with dispersed leadership and planning functions that deny us detectable targets; exploit the speed and ubiquity of modern communications media to mobilize supporters and sympathizers, at speeds far greater than governments can muster; exploit deep-seated belief systems founded in religious, ethnic, tribal, or cultural identity, to create extremely lethal, non-rational reactions among social groups; exploit safe havens such as ungoverned or undergoverned areas (in physical or cyber space); ideological, religious, or cultural blind spots; or legal loopholes; use high-profile symbolic attacks that provoke nation-states into overreactions that damage their long-term interests; mount numerous, cheap, small-scale challenges to exhaust us by provoking expensive containment, prevention, and response efforts in dozens of remote areas. These features of the new environment could generate a lexicon to better describe the threat. Since the new threats are not state-based, the basis for our approach should not be international relations (the study of how nation-states interact in elite state-based frameworks) but anthropology (the study of social roles, groups, status, institutions, and relations within human population groups, in non-elite, non-state-based frameworks). (David J. Kilcullen, *New Paradigms for 21st Century Conflict*, eJournal USA, svibanj 2007.)

promjena, čime se bitno mijenjaju i referentne prijetnje globalnoj sigurnosti (David Campbell, 1992.).²⁰

Globalne strukturalne promjene pridonijele su velikim ekološkim promjenama i ubrzanom dinamizaciji migracijskih kretanja stanovništva i velikih dnevnih fluktuacija ljudi te frekventnijem komuniciranju između različitih društvenih skupina, kultura i civilizacija. Brz rast MNC-ova, transnacionalnih komercijalnih banaka (TCB), međunarodnih institucija i organizacija, pojava globalnih društvenih pokreta, međunarodnih kriminalnih i terorističkih skupina kao novih međunarodnih subjekata znatno otežava koncipiranje globalnog zajedničkog sustava vrijednosti i zajedničke svijesti o načinu preživljavanja pojedinaca (skupina). Izrastanje novih subjekata na globalnoj razini te njihovo potencijalno međusobno povezivanje i sukobljavanje u cilju realizacije različitih nacionalnih i transnacionalnih interesa, rast njihove moći utjecaja na interakcije različitih interesa na supranacionalnoj razini, urgentno otvaraju nova pitanja o referentnom sustavu prijetnji globalnoj sigurnosti.

AIDS, SARS, ebola, kisele kiše, ozonske rupe, globalno zatopljenje, porast emisija stakleničkih plinova, klimatske promjene itd. postali su ozbiljna prijetnja globalnoj sigurnosti u suvremenom svijetu, ali istovremeno i osnova za stvaranje novih zajedničkih globalnih interesa i zajedničke globalne svijesti o nužnosti zajedničkog sudjelovanja u eliminaciji ovih prijetnji globalnoj sigurnosti.

U procesu globalne proizvodnje novi ekonomski rizici i prijetnje iskazuju se u kroničnim fiskalnim neravnotežama, što izaziva velike ekonomske i financijske krize. Fiskalne neravnoteže najčešće vode u poteškoće i slom financijskog sustava, što je nerijetko kombinirano s velikim razlikama u dohotku između socijalnih skupina, što pak izaziva velike diskrepancije između „očekivanja i mogućnosti”. Velike razlike između „očekivanja i mogućnosti” vode do nelojalnosti pojedinca (skupine) prema nacionalnoj državi, što dovodi do „krize identiteta” države, što pak izaziva brojne sukobe između države i društva, što se moćno reflektira u globalnoj sigurnosnoj paradigmi.

Slom globalnog tehnološkog lanca, velike masovne digitalne dezinformacije i krađe digitalnih informacija mogu imati katastrofalne posljedice na daljnje funkcioniranje globalnih komunikacija, proizvodnje i transporta. Masovni *cyber*-napadi mogu izazvati veliku pometnju u digitalnim komunikacijama, što bi moglo dovesti u pitanje opću globalnu sigurnost, kao i sigurnost pojedinca (skupine).

---

20 “The state requires discourse of danger to provide a new theology of truth about who and what ‘we’ are by highlighting who or what ‘we’ are not, and what ‘we’ have to fear” (David Campbell (1992.), *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, Minneapolis, University of Minnesota Press, str. 54).

Neplanska urbanizacija, ukorijenjena korupcija, pojava nestabilnih i nedemokratskih vlada, starenje stanovništva, neadekvatno snabdijevanje pitkom vodom, antiglobalizam, kao i niz drugih procesa (prijetnji) koji su uvjetovani procesom globalnih strukturalnih promjena, mogu utjecati na profiliranje novih zajedničkih interesa i ciljeva te na stvaranje zajedničke globalne svijesti, što može imati velik utjecaj na globalnu sigurnosnu paradigmu u ovom tisućljeću (World Economic Forum, Global Risks, 2012.).²¹

Globalne strukturalne promjene profiliraju i nove prijetnje, što traži i nove forme odgovora i nove metode djelovanja, kako države, tako i globalne zajednice, u cilju otklanjanja ili pak reduciranja tih novih oblika prijetnji. S rastom utjecaja funkcionalnih prijetnji i rastom moći globalnih subjekata i transnacionalnih faktora na globalnom sigurnosnom planu traži se novi koncept odgovornosti sudionika koji djeluju u okviru globalne sigurnosne paradigme. Zahvaljujući prirodi globalnih strukturalnih promjena, a ne pukoj promjeni volje sudionika, promijenjena je priroda sigurnosne paradigme i odgovornosti na globalnoj razini.

Međutim, koristeći globalne strukturalne promjene, država i drugi sudionici u globalnim odnosima mogu stvoriti svijest o fiktivnoj prijetnji globalnoj sigurnosti, mobilizirajući na taj način podršku za globalni odgovor nepostojećoj prijetnji. Na taj način stvara se fiktivna legitimnost za realizaciju njihovih ciljeva, koji su često u suprotnosti sa sustavom preživljavanja pojedinca (skupine) u globalnoj zajednici (*The Wall Street Journal Europe*).²² Ovakvo djelovanje države i drugih sudionika na globalnoj razini često može biti u kontradikciji sa sustavom preživljavanja pojedinca (skupine) kao referentnom odrednicom globalne sigurnosne paradigme. Kolizija između paradigme preživljavanja pojedinca (skupine) i fiktivne prijetnje globalnoj sigurnosti predstavlja rizik visokog intenziteta koji ima dramatičan utjecaj na nemogućnost formiranja zajedničke globalne svijesti i globalne odgovornosti.

Poteškoće u definiranju globalne sigurnosne paradigme

Visok stupanj kompatibilnosti između vojne i civilne industrije (Barry Buzan, 1991.),²³ financijske i monetarne međuovisnosti država, visok stupanj disagregaci-

21 World Economic Forum, Global Risks (2012.), str. 6

22 "Beyond the controversy over who will control the country's pursue strings are a slew of other legal issues that could delay a final resolution for months. The import controls are tied explicitly to Iraq's alleged possession of weapons of mass destruction, so lifting the sanctions could require some finding that Iraq is free of such weapons. The U.S., however, is so far opposed to any move that would send U.N. weapons inspectors back into Iraq." (*The Wall Street Journal Europe*, 17.-20. travnja 2003., str. A8)

23 "The overlap between civil and military technology is especially obvious in the case of the nuclear and chemical industries, but also applies to engineering, vehicles, aircraft and shipbuilding. In all these

je države i MNC-ova, visok stupanj senzibilnosti između globalnog proizvođača i lokalnog potrošača mijenjaju prirodu konflikta u suvremenim globalnim odnosima (Stephen G. Brooks, 2005.).²⁴

Tradicionalno određenje sigurnosne paradigme neposredno je vezano za pitanje sile (Barry Buzan).²⁵ U kontekstu ovih polaznih odrednica tradicionalnog određenja sigurnosti sigurnosna paradigma neposredno je vezana i intimno određena iz perspektive vojno-političke moći države, odnosno mogućnosti njezina vojnog djelovanja u cilju osiguranja preživljavanja države, što u suvremenom okruženju uključuje realizaciju njezine vanjske politike (Stephen J. Del Rosso, Jr., 1995.).²⁶

U ovoj percepciji klasične sigurnosne paradigme, svaka država mora biti sposobna maksimalizirati svoju moć, prije svega vojnu silu, u odnosima s drugim državama, ako želi preživjeti u anarhičnom i brutalnom međunarodnom okruženju (John J. Mearshe-

---

industries, there is fierce competition to export both products and manufacturing plants. Any country possessing a full civil nuclear power industry has virtually everything it needs to make a nuclear bomb. Any country that can make basic industrial chemicals can also make poison gas. Any that can make fertilizer can make high explosives. Whoever can make trucks, bulldozers or airliners can make armoured cars, tanks and bombers. The concern over Iraq, Libya, Israel, Pakistan, South Africa, Brazil and other states has as much to do with their industrialization as with their direct imports of arms, and there is no way of stopping the spread of industrial-military capability into the periphery. Any attempt to do so would put the goal of arms restraint into direct opposition with that of economic development.” (Buzan, *New Concept of Global Security*, International Affairs, Royal Institute of International Affairs 67, 1944., br. 3, srpanj 1991., str. 451, str. 445)

- 24 Stephen G. Brooks (2005.), *Producing Security: Multinational Corporations, Globalization and the Changing Calculs of Conflict*, Princeton University Press, Princeton and Oxford
- 25 “Military security concerns the two-level interplay of the armed offensive and defensive capabilities of states, and states’ perceptions of each other’s intentions. Political security concerns the organizational stability of states, systems of government, and the ideologies that give them legitimacy. Economic security concerns access to the resources, finance and markets necessary to sustain acceptable levels of welfare and state power. Societal security concerns the ability of societies to reproduce their traditional patterns of language, culture, association, and religious and national identity and customs within acceptable conditions for evolution. Environmental security concerns the maintenance of the local and the planetary biosphere as the essential support system on which all other human enterprises depend. These five sectors do not operate in isolation from each other. Each defines a focal point within the security *problematique*, and a way of ordering priorities, but all are woven together in a strong web of linkages.” (Barry Buzan, *People, states and fear: an agenda for international security studies in the post-Cold War era*, Hemel Hempstead: Harvester-Wheatsheaf)
- 26 “...security’s identification with the state is not surprising. Throughout history, it was the consolidation of the state’s military capabilities, and the bureaucratization this engenders, that accelerated the consolidation of the state itself. As its violence capability (both defensive and offensive) developed in tandem, the state became not only the chief interpreter: for much of history, ‘security’ simply meant what the rulers said it meant” (Stephen J. Del Rosso, Jr., *The Insecure State: Reflections on ‘the State’ and ‘Security’ in a Changing World*, *Daedalus*, Journal of the American Academy of Arts and Science, proljeće 1995., str. 183)

imer, 1994.).²⁷ Iz ove percepcije preživljavanja države proistječe koncept „sigurnosne dileme“ s konceptom nesigurnosti, u kojoj svaka obrambena priprema države ima značenje agresivne prijetnje drugim državama, što vodi stvaranju straha i nepovjerenja među državama (John Herz, 1950.).²⁸ U ovoj percepciji sigurnosti, kooperaciju između država posebno otežava mogućnost prijevare i zabrinutosti države oko relativne dobiti. Problem prijevare i relativne dobiti vezan je za pitanje ostvarivanja dominacije države, odnosno za promjenu strukture moći između država, što suradnju između njih čini otežanom. Ovaj problem posebno dobiva na intenzivnosti kada je u pitanju mogućnost brzog transfera komercijalne u vojnu tehnologiju, defenzivne moći u ofenzivnu moć, gdje je teško otkriti pravu namjeru država i drugih sudionika u međunarodnim odnosima (Greg Bruno, 2010.).²⁹ Na krajnjoj destinaciji ovaj teorijski koncept sigurnosti države prerasta u razarajući koncept globalne sigurnosne paradigme, u eri globalnih strukturalnih promjena (Charles Glaser).³⁰

Druga, neoinstitucionalna sigurnosna paradigma u prvi plan stavlja metodu redistribucije relativne dobiti između država, a ne isključivo posjedovanje većega kapaciteta moći i sile u njihovim međusobnim odnosima. U tom smislu, predstavnici ove sigurnosne paradigme u prvi plan stavljaju međunarodnu instituciju, odnosno pravnu normu, putem koje se institucionaliziraju i reguliraju odnosi između država, što omogućava da se podigne cijena konflikta i smanji značaj relativne dobiti i time izbjegne sukob. Razvijanjem ideje da međunarodne institucije (norme) mogu relativizirati značaj relativne dobiti, osigurati podizanje cijene konflikta, sniziti mogućnosti prijevare i straha među državama, neoliberalna sigurnosna paradigma pomiče sigurnosno pitanje od posjedovanja sile i moći ka institucionalnoj redistribuciji sile i moći, a time i mogućoj kooperaciji između država (Robert O. Keohane i Lisa L. Martin, 1995.).³¹

Globalne strukturalne promjene pomaknule su određenje sigurnosne paradigme od tradicionalno-ortodoksnog fokusa državnocentričnog shvaćanja sigurnosti, gdje je pitanje sigurnosti razmatrano u relaciji odnosa rata i mira, ka sigurnosnoj paradigmi

---

27 John J. Mearsheimer, *The False Promise of International Institutions*, *International Security* 19, br. 3, zima 1994.-95., str. 11)

28 John Herz (1950.), *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*, *World Politics*, 2(2)

29 Greg Bruno, *Iran's Nuclear Program*, Council of Foreign Relations, ožujak 2010.

30 Charles Glaser, *Realists as Optimists: Cooperation as Self-help*, *International Security*, *ibid.*

31 “Liberal theory argues that institutions provide valuable information, and information about the distribution of gains from cooperation may be valuable if the relative-gains logic is correct. Institutions can facilitate cooperation by helping to settle distributional conflicts and by assuring states that gains are evenly divided over time, for example by disclosing information about the military expenditures and capacities of alliance members... Prevention of cheating is not the only mechanism by which institutions facilitate cooperation. By creating issue linkages, they allow for more effective retaliation against cheaters and also create scope mutual-beneficial exchange.” (Robert O. Keohane i Lisa L. Martin, *The Promise of Institutional Theory*, *International Security* 20, br. 1, ljeto 1995., str. 45-46, 49)

u okviru koje se sigurnost promatra kao pitanje koje je nužno povezano s utjecajem čovjeka na promjene u globalnom okruženju i utjecaj globalnih promjena na njegovo ponašanje (Emma Rothschild, 1995.).³² U ovom konceptu sigurnosne paradigme glavni je fokus na „ideji” koja ima moć utjecaja na ponašanje pojedinca, elite, a time i na ponašanje države u međunarodnim odnosima, što vodi stvaranju nove „sigurnosne paradigme”, dakako i nove sigurnosne zajednice (Alexander Wendt, 1999.).³³

U kontekstu globalnih strukturalnih promjena teško je uzroke rata smjestiti isključivo u tzv. psihološki kontekst, gdje određujuću ulogu ima priroda osobnosti političkih lidera velikih sila (Copeland, D. C., 2000.).³⁴ Pored ljudske prirode, uvode se u razmatranje i znanstveno-tehnološki razvoj te posljedice koje tehnološki razvoj ostavlja na ekonomske i političke odnose između država, kao i na ponašanje pojedinca (skupine). Ovakav pristup uzrocima konflikta vodi potrebi za novim određenjem prirode moći i sigurnosti države, a samim time i novim određenjem globalne sigurnosne paradigme.

Mogućnosti sloma globalnog monetarnog sustava i globalnog sustava upravljanja, globalne ekološke promjene, globalni terorizam, *cyber*-napadi, velike zarazne epidemije, trgovina ljudima i narkoticima i sl. čine prijetnje konceptu „globalne sigurnosne paradigme” koje ostaju izvan kontrole nacionalne države, na koje samo globalna zajednica može uspješno odgovoriti. Pored djelovanja država, koncept „globalne sigurnosne paradigme” uključuje interese i ciljeve brojnih drugih ne-državnih subjekata koji mogu djelovati globalno. Otud određenje globalne sigurnosne paradigme traži određenje zajedničkih globalnih interesa i ciljeva, globalnih rizika i globalne odgovornosti sudionika (Jonathan Friedman, 2003.).³⁵

Globalne strukturalne promjene nužno traže otklon od klasičnog „diskursa opasnosti”, odnosno od međunarodnih odnosa koncipiranih na prijetnji, prijeveri, nepovjerenju, sili i moći. Traži se novi „komunitarni diskurs”, u okviru kojeg se globalna sigurnosna paradigma promatra kroz prizmu interesa i ciljeva različitih kultura, tradicija, religija, i različitih povijesnih interpretacija realnosti preživljavanja pojedinca (skupine). Koncept „globalne sigurnosne paradigme” odbija promatrati globalnu sigurnost u kontekstu univerzalne anarhije i moći, gdje je politika sile viđena kao rješenje problema preživljavanja države. Koncept globalnih interesa i ciljeva, kao zajednički globalni sustav vrijednosti, traži koncept zajedničke globalne svijesti i odgovornosti u okviru globalnog sustava preživljavanja (John Baylis, 2005.).³⁶

32 Emma Rothschild, What is Security?, Daedalus 124, br. 3, ljeto 1995., str. 53-107

33 Alexander Wendt (1999.), Social Theory of International Politics, Cambridge University Press

34 Copeland, D. C. (2000.), The Origins of Major War, London: Cornell University Press

35 Jonathan Friedman (ed. 2003.), Globalization, The State and Violence, Oxford, AltaMira Press

36 “The whole nature of global politics can be transformed, and the traditional security dilemma can be overcome, if post-modern epistemic communities play their part in spreading communitarian ideals.”

U kontekstu značenja „globalne sigurnosne paradigme” država ne može osigurati nacionalnu sigurnost bez minimalnih jamstava preživljavanja pojedinca (skupine), što uključuje jamstvo i odgovornost za zaštitu temeljnih prava i sloboda čovjeka. Velika diskrepancija između nacionalne sigurnosti i temeljnih prava i sloboda čovjeka stvara osjećaj nesigurnosti preživljavanja pojedinca (skupine), što vodi stvaranju osjećaja neloyalnosti prema državi, što stvara poteškoće za opstanak i preživljavanje države u globalnoj zajednici (Barry Buzan, 1991.).³⁷

Kako osiguranje globalne sigurnosti ima značenje osiguranja mogućnosti preživljavanja pojedinca (skupine), to inherentno uključuje, pored vojnog, i ne-vojne aspekte sigurnosti kao što su klimatske promjene, erozija zemljišta, nedostatak hrane i vode za piće, zdravlje ljudi, edukacija i rast populacije, urbanizacija i slično. Ti ne-vojni aspekti globalne sigurnosti čine sigurnost država i sigurnost pojedinca (skupine) međuovisnim, što traži novu prirodu odgovornosti u okviru „globalne sigurnosne paradigme”.

Priroda globalne sigurnosne paradigme

Globalna proizvodnja, globalna trgovina, globalne financije i globalna monetarna politika vode ka stvaranju nove globalne međuovisnosti između država, globalnih institucija, transnacionalnih organizacija, pojedinaca i velikih društvenih skupina i pokreta. Ova nova struktura globalne međuovisnosti pomiče društvenu moć od klasičnog nositelja te moći (države) ka globalnoj mreži interakcija između interesa sudionika, koji su u stanju djelovati internacionalno, izvan kontrole nacionalne države. Pomicanje društvene moći traži novi model odlučivanja koji pomiče moć od donošenja odluka na nacionalnoj razini ka moći utjecaja na interakcije interesa država i ne-državnih aktera na supranacionalnoj razini. Kako se u procesu globalne proizvodnje stvara novi, sve senzibilniji odnos između globalnog proizvođača i lokalnog potrošača, temeljna odgovornost u paradigmi globalne proizvodnje inherentno se zadržava na razini nacionalne države, gdje se reguliraju odnosi između globalnog proizvođača (MNC-a) i lokalnog potrošača (engl. *national labour*). Odvajanje procesa donošenja odluka od odgovornosti u globalnom procesu proizvodnje čini državu sve slabijom te istovremeno sve odgovornijom u globalnoj sigurnosnoj paradigmi. Slabljenje moći države, uz istovremeni rast njezine odgovornosti, mijenja prirodu konflikta koji se sve više odmiče od međudržavnog sukoba ka intradržavnom sukobu (sukobu između države i društva). Ovaj unutarnji sukob sve moćnije izrasta u novi oblik globalnog (socijalnog) konflikta kao prevladavajućeg oblika konflikta u globalnoj sigurnosnoj paradigmi.

(John Baylis, u John Baylis & Steve Smith, 2005., *The Globalization of World Politics*, Oxford University Press, str. 315)

37 Više u Barry Buzan (1991.), *People, States and Fear*, Boulder, Colorado, str. 35-56

U odnosima koji nastaju između procesa globalne međuovisnosti strateških interesa sudionika, moći utjecaja na interakcije interesa na supranacionalnoj razini i zadržavanja odgovornosti na razini nacionalne države, globalna sigurnosna paradigma izrasta u izuzetno kompleksnu strukturu sustava u kojem su odlučujuća moć i vojna sila dodijeljene državi, i sustava u kojem se moć i sila definitivno diferenciraju jedno od drugog (Gwyn Prins, 1995.).³⁸ Susret ovih dvaju sustava koji ne mogu funkcionirati jedan bez drugog otvara pitanje preživljavanja pojedinca (skupine), nacionalne države i globalne zajednice, što prirodu globalne sigurnosne paradigme čini izuzetno kompleksnom. U ovoj tripartitnoj sigurnosnoj paradigmi, unutarnji demokratski i socijalno-razvojni koncept države izrasta u referentnu odrednicu sigurnosti preživljavanja pojedinca (skupine), što se reflektira na svijest pojedinca (skupine) o zajedničkom globalnom sustavu vrijednosti, što vodi stvaranju globalne zajedničke svijesti o zajedničkim interesima i ciljevima globalne zajednice. Otuda stvaranje svijesti o sigurnosti preživljavanja u globalnom sustavu izrasta u važnu odrednicu globalne sigurnosne paradigme.

U konceptu inovativne globalne proizvodnje i kreativne mobilnosti kapitala i ljudi stvara se globalna zajednica, uz još uvijek dominantnu ulogu nacionalne države. U ovom procesu država dobiva novu ulogu koja je vodi u funkciju „balansera“ između zahtjeva daljnjeg razvoja globalnog sustava proizvodnje s jedne strane i novih potreba i očekivanja pojedinca (skupine) s druge. Zbog specifične uloge države u percepciji procesa globalne proizvodnje, razvoj, demokratizacija i odgovornost nacionalne države izrastaju u referentnu vrijednost globalne sigurnosne zajednice.

U globalnom sustavu proizvodnje odnos između pojedinca i države znatno je promijenjen. Pod utjecajem globalnih strukturalnih promjena mijenjaju se faktori proizvodnje. Novi faktori proizvodnje (kreativna mobilnost znanja, kreativna mobilnost kapitala i rada, inovacije, informacije) zbog svoje dinamičnosti izmiču kontroli države. Društvena moć sve se više pomiče od države, kao teritorijalno ograničene institucije, ka teritorijalno neograničenom procesu interakcija interesa, čija se unutarnja kohezivna moć nalazi u novom odnosu između globalnog proizvođača i lokalnog potrošača.

Ovaj proces pomicanja moći od države kao institucije ka globalnoj mreži interakcija između država, institucija, normi i utjecaja stvara novi sadržaj globalne socijalne i političke kohezije iz koje se postupno razvija novi globalni normativni sustav s novom strukturom globalnog upravljanja, u kojoj se sigurnosno pitanje sve više vezuje za

---

38 “Global security is about survival. It is the next step beyond national and international security studies. It grapples with the transition from a world where decisive power was controversially interpreted as military force wielded by states to one where, increasingly, individuals and communities face threats without enemies: where many of the familiar forces and political ideas of the last two centuries cannot safeguard security.” (Gwyn Prins, citiran u Stephen J. Del Rosso, Jr., *The Insecure State: Reflections on ‘the State’ and ‘Security’ in a Changing World*, Daedalus, Journal of the American Academy of Arts and Science, proljeće 1995., str. 183)

sigurnost preživljavanja pojedinca (skupine). Ovisno o dosegnutom stupnju sigurnosti preživljavanja pojedinca (skupine), stupnju ostvarene kulturne i socijalne emancipiranosti pojedinca (skupine), stupnju dosegnute razine socijalne pravde i ostvarenih prava i sloboda pojedinca (skupine), određen je i stupanj dosegnute sigurnosti preživljavanja države. Osiguranje referentnih vrijednosti globalne sigurnosne paradigme ima značenje stvaranja lojalnosti građana prema vlastitoj državi. Nemogućnost stvaranja unutarnje kohezivnosti između države i pojedinca (skupine) otvara „konflikt identiteta”, što otvara pitanje konflikta između države i društva. Ovaj konflikt izrasta u određujući oblik globalnog socijalnog konflikta u kojem se sustav referentnih vrijednosti globalne sigurnosne paradigme pomiče u sferu preživljavanja pojedinca i skupine (Harold Brown, 1983.).³⁹

U kontekstu određenja globalne sigurnosne paradigme kao integralnog sustava globalnog oblika proizvodnje i sigurnosti preživljavanja pojedinca (skupine), globalna sigurnost preferira sustav vrijednosti koji uključuje političku neovisnost i teritorijalni integritet države s njezinim sposobnostima za maksimalizaciju ekonomskog, tehnološkog i demokratskog razvoja vlastite zajednice. Ovaj sustav vrijednosti preduvjet je za učinkovito stvaranje globalnih zajedničkih ciljeva i interesa te stvaranje zajedničke svijesti o nužnosti preživljavanja pojedinca (skupine) s učinkovitim utjecajem države na interakciju interesa sudionika u globalnoj zajednici.

Globalna sigurnosna paradigma podrazumijeva egzistenciju države koja je sposobna maksimalno iskoristiti sve prednosti koje proistječu iz procesa globalnih strukturalnih promjena, osigurati kvalitetna javna dobra, učinkovit sustav usluga, učinkovit sustav edukacije i zdravstvene zaštite vlastitog stanovništva, osigurati osobnu sigurnost pojedinaca, identitet vlastitog društva te privući interes globalne zajednice da zaštiti njezinu nacionalnu sigurnost.

Osiguranje ovih faktora ima značenje učinkovite globalne redistribucije društvenog bogatstva između povlaštenih i marginaliziranih slojeva društva. Nesposobnost nacionalne države da na ovaj način razvije i osigura vlastitu nacionalnu sigurnost dovodi u pitanje ostvarivanje referentnih vrijednosti globalne sigurnosne paradigme. Time demokratska država blagostanja izrasta u određujuću referentnu vrijednost globalne sigurnosne paradigme.

Završna razmatranja

Kontroverzije koje se pojavljuju u procesu pomicanja središta moći odlučivanja od nacionalne države ka moći utjecaja na interakcije interesa globalnih sudionika na

39 Više u Harold Brown (1983.), *Thinking about national Security: Defence and Foreign Policy in a Dangerous World*, Boulder, Colorado

supranacionalnoj razini i zadržavanja odgovornosti na razini nacionalne države čine prirodu globalne sigurnosne paradigme izuzetno kompleksnom.

Kompleksnost globalne sigurnosne paradigme posebno se reflektira po pitanju odgovornosti sudionika u globalnoj zajednici, što je direktno povezano s pitanjem moći njihovog utjecaja na interakcije interesa u procesu globalne proizvodnje, kao i s pitanjem mogućnosti implementacije sankcija prema sudionicima koji ugrožavaju zajednički sustav vrijednosti globalne zajednice.

Priroda odgovornosti po pravilu je vezana za institucionalizaciju interesa, ciljeva i zajedničke svijesti sudionika koji utječu na interakcije interesa u ekonomskim, političkim, vojnim i socijalno-kulturnim procesima na globalnoj razini. Otuda priroda odgovornosti u globalnoj sigurnosnoj paradigmi podrazumijeva postojanje zajedničkih principa, normi, pravila i procedura kojima se određuju standardi ponašanja sudionika u globalnoj zajednici.⁴⁰

U realističkom konceptu globalne sigurnosne paradigme svaki od sudionika (ili saveza) u međunarodnim odnosima, ovisno o stupnju njegove moći, nastoji nametnuti vlastiti sustav kao opći globalni sustav vrijednosti i rješavati vlastite probleme na račun drugih sudionika, što formiranje zajedničke svijesti o nužnosti preživljavanja pojedinca (skupine) u globalnom međuovisnom svijetu čini znatno otežanim. Koncept realističke globalne sigurnosne paradigme ostaje zarobljen u okviru nacionalnih interesa i identiteta države, što ga čini neodgovarajućim za određenje i osiguranje globalnih zajedničkih sigurnosnih ciljeva sudionika u eri globalnih strukturalnih promjena (Robert O. Keohane, 1984.).⁴¹

Pred sličnim izazovima nalazi se i neoliberalna koncepcija sigurnosne paradigme koja komunicira s tradicionalnim određenjem moći i sile kao materijalnom i permanentnom konstantom međunarodnih odnosa koja određuje interes i identitet države u okviru međunarodne zajednice, a time i ponašanje države na međunarodnoj sceni (Ted Hopf, 2002.).⁴²

Globalne strukturalne promjene pomiču moć od tradicionalnih statičnih faktora proizvodnje (rad, zemlja, kapital) ka novim, kreativnim, dinamičnim mobilnim faktorima proizvodnje (kreativna znanja, informacije, kreativna mobilizacija rada i kapitala, inventivna proizvodnja) koje država sve teže može kontrolirati u okviru svoga klasičnog koncepta geopolitičke suverenosti. Sada međunarodne odnose ne čine samo interakcije između interesa država, već mnogo složenije i dinamičnije interakcije između

40 Robert O. Keohane i Joseph S. Nye, Jr., *Governance in Globalizing World*, str. 10

41 Keohane, Robert O. (1984.), *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton University Press

42 Ted Hopf (2002.), *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies*, Moskva, 1955. i 1999., Cornell, 2002., str. 249

interesa država i brojnih drugih internacionalnih aktera, koji po moći svog utjecaja često nadilaze moć nacionalne države i čiji su interesi i ciljevi često u kontradikciji s interesima države i drugih aktera.

U globalnim interakcijama, interesi i identitet nacionalne države modificiraju se pod utjecajem visokog stupnja međuovisnosti između država i drugih nedržavnih aktera koji mogu imati izuzetno moćan utjecaj na interakciju interesa sudionika koji djeluju u globalnoj zajednici. Ova promjena interesa i identiteta države traži novi globalni sustav vrijednosti u okviru globalne ideje koja ima određujući utjecaj na transformaciju sile i moći kao materijalne konstante međunarodnih odnosa (Martha Finnemore, 1996.).⁴³ U tim novim okolnostima država je sve manje sposobna samostalno određivati konfiguraciju vlastitih interesa i moći, a time i vlastitog identiteta, što se sve izraženije artikulira u promijenjenoj interakciji između interesa države i interesa njezinog društva, kao i interesa brojnih subjekata na globalnoj razini, što značajno utječe na njezino ponašanje u globalnim odnosima (Alexander Wendt, 1992.).⁴⁴

Sigurnosna paradigma sve se izraženije pomiče ka globalnom sustavu vrijednosti (ideja) koji uključuje političku neovisnost i teritorijalni integritet države s njezinim vitalnim ekonomskim i političkim sposobnostima maksimalizacije ekonomskih, tehnoloških i demokratskih učinaka globalnih strukturalnih promjena. Ta sposobnost države čini preduvjet za njezino učinkovito sudjelovanje u procesu stvaranja globalnih zajedničkih ciljeva i interesa te zajedničke svijesti o nužnosti preživljavanja pojedinca (skupine) kroz proces učinkovitog utjecaja na interakciju odnosa između interesa sudionika na globalnoj razini.

Literatura:

- Baylis John & Steve Smith (eds.2005), *The Globalization of World Politics*, Oxford University Press,
- Brown Harold (1983), *Thinking About National Security: Defence and Foreign Policy in a Dangerous World*, Boulder, Colorado
- Brzezinski Zbigniew (1993), *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the Twentieth-First Century*, New York Scribner's,
- Brooks G. Stephen (2005), *Producing Security: Multinational Corporations, Globalization and the Changing Calculus of Conflict*, Princeton University Press, Princeton and Oxford,

43 Finnemore, Martha (1996.), Norms, Culture and Worlds Politics. Insight from Sociology's Institutionalism, *International Organization*, 50(2)

44 Alexander Wendt (1992.), Anarchy is What States Makes of it: The Social Construction of Power Politics, *International Organization*, (46/2), str. 391-425

- Bruno Greg (2010), Iran's Nuclear Program, Council of Foreign Relations, March 2010,
- Buzan Barry (1991), New Concept of Global Security, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-Vol. 67, No. 3(Jul., 1991. pp451 p455)
- Buzan Barry (1993), People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War era (Hemel Hempstead: Harvester-Wheatsheaf,)
- Castells Manuel (2010), The Power of Identity, Wiley-Blackwell, N.Y.
- Campel David (1992), Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity, Minneapolis, University of Minnesota Press, p54)
- Copeland, D.C. (2000), The Origins of major War, London: Cornell University Press
- Del Rosso Stephen J. Jr (1995), The InsecureState: Reflections on ``the State`` and ``Security`` in a Changing World, Daedalus (Journal of the American Academy of Arts and Science), Spring 1995, p183)
- Engelberg Stephen (2001), ``Holy Warriors : A Network of Terror``, The New York Times, January 2001.
- Finnemore, Martha (1996), Norms, Culture and Worlds Politics. Insight from Sociology's Institutionalism, International Organization, 50(2).
- Friedman Jonathan, (ed. 2003), Globalization, The State and Violence, Oxford, Alta-Mira Press.
- Glaser Charles (1994-95), *Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help. International Security*, Vol. 19, No. 3. (Winter, 1994-1995), pp. 50-90.
- Herz John (1950), Idealist Internationalism and the Security Dilemma, World Politics, 2(2)
- Hopf Ted (2002) *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*, Cornell,
- Huntington Samuel (1996), The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order, Simon & Schuster, London
- Huggler Justin (2014), The Telegraph, Wednesday 10, December, 2014
- Inglehart Ronald (2000), Globalization and Postmodern Values, The Washington Quarterly, Winter 2000, pp222-223
- Kaplan D. Robert (1996), The Ends of the Earth: A Journey at the Dawn of the the 21st Century, New York, Random House,
- Keohane Robert O (1984), After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy, Princeton University Press
- Keohane O. Robert and Lisa L. Martin (1995), The Promise of Institutional Theory, International Security, vol. 20. No. 1 (Summer 1995), p45-46, 49)
- Keohane, O. Robert (2002a), Global Governance and Democratic Accountability, Miliband Lectures, London School of Economics, London

- Keohane Robert O. (2002b), *Power and Governance in a Partialy Globalized World*, Routledge, London & NY,
- Klare, T. Mishael (1996), *Redefining Security: The New Global Schisms*, Current History, November 1996, reprinted in Patrick O'Meara, at all, *Globalisation and the Challenges of the New Century*, Indiana University Press, 2000, p138
- Kilcullen J. David (2007), *New Paradigms for 21st Century Conflict* eJournal USA, May 2007.htm
- Linden Eugene (1996), *The Exploding Cities of the Developing World*, Foreign Affairs, January/February, 1996
- Mazur Jan (2000), *Labour's New Internationalism*, Foreign Affairs, vol. 79. no. 1. January-February 2000, pp81-82)
- Mearsheimer, John J., (1994-95) *The Fals Promise of International Institutions*, International Security, vol. 19. No. 3. (Winter 1994-95), pp.11
- Prins Gwyn (1995), quoted in Stephen J. Del Rosso Jr. *The InsecureState: Reflections on ``the State`` and ``Security`` in a Changing World*, Daedalus (Journal of the American Academy of Arts and Science), Spring 1995, p183
- Rosenau, N. James (1995), *Security in Turbulent World*, Current History, May 1995, p194
- Rothschild Emma (1995), *What is Security?*, Daedalus, Vol. 124, no. 3 (Summer 1995), pp53-107
- Strange Suzan (1995), *The Defective State*, Daedalus, Journal of the American Academy of Arts and Science, p55
- Shultz H. Richard, Jr., Roy Godson, George H. Quester, (eds. 1997), *Security Studies for the 21st Century*, Brassey's Washington-London
- Stiglich Joseph (2002), *Globalization and its Discontents*, W.W. Norton & Company, The Wall Street Journal Europe, Thursday-Sunday, April 17-20, 2003, pA8)
- Wendt Alexander (1992), *Anarchy is What States Makes of it: The Social Construction of Power Politics*, International Organization, (46/2), pp391-425)
- Wendt Aleksander (1999), *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press
- World Economic Forum, *Global Risks*, 2012: 6

Summary

The relations between strategic interests of global participants, the power of influence on interactions between these interests at the global level and the accountability of the state at the national level in global production, make the global security paradigm a complex dual system in which the power and military forces are assigned to the state at the national level, and are definitely separated from each other at the global level. The meeting of these two systems (the state vs. MNCs), which cannot function without one another, raises the issue of survival of the individual (group), nation-state and the global society, which makes the nature of the global security paradigm a highly sensitive issue. In this tripartite security paradigm, internal democratic and social development of the state becomes the reference of survival of the individual (group), which is reflected in the awareness of the individual (group) of the global system of values, leading to the creation of a common global awareness of common interests and goals of the global community. Hence the creation of global awareness of survival in the global system grows into the determinant of the global security paradigm.

Key words: global security, global community